

HUDEBNĚ RÉTORICKÉ FIGURY (výběr)

FIGURAE SUPERFCIALES

1) Hypotyposis = tzv. figury se zřejmou názorností. Zobrazení pomocí vztahu hudba-obraz, optická alegorie

figura	význam	popis	příklad slovní
Anabasis	<i>stoupání, nanebevzetí, atd. (pozitivní)</i>	zobrazuje vše, co stoupá většinou mírné tempo či delší notové hodnoty	<i>stoupá vzhůru... Gloria</i>
lat. ascendus, znamená stoupání, je to stupňovitě (diatonicky, případně také chromaticky) stoupající linie spíše v mírném tempu, která zobrazuje vše, co stoupá, a to v doslovném i přeneseném slova smyslu, ale také vše pozitivní a radostné			
Katabasis	<i>klesání, hříchy, atd. (negativní)</i>	zobrazuje vše, co klesá většinou mírné tempo či delší notové hodnoty	<i>sestupuje... podsvětí...</i>
lat. descendus, je opakem anabasis, vyjadřuje klesání, vše negativní, neradostné, cestu do pekla, hříchy aj.			
Kyklosis	<i>obklíčení, kruhy, dokonalost, krása</i>	vše, co se točí, obkroužení bývá používána na začátku hudební fráze, někdy celá část Bach:Janovy pašije, sbor <i>Herr, unser Herrscher</i>)	<i>dokola...</i>
lat. circulatio, znamená něco jako „obklíčení“, „obkroužení“. Je to melodické „kroužení“ okolo jednoho tónu, dále zobrazuje všechny kruhy (prsten), ale přeneseně i dokonalost, krásu			
Tirata	<i>tah, závan, běh, vrhnout, blesk, šíp, pramen</i>	stoupající nebo klesající dlouhá stupnice, tempo rychlé, nikoli mírné	<i>plamen stoupá k nebi klesá na kolena</i>
rychlá dlouhá stupnice, stoupající nebo klesající, rychlý běh, který vyjadřuje: vrhnout, spadnout, klesnout, ale také blesky, šípy, seknutí mečem apod. Rozsah tiraty je delší než u anabasis či katabasis, většinou přesahuje sextu.			

2) Emphasis = vyzdvižení. Figury zdůrazňující.

Jde o zdůraznění, většinou pomocí opakování.

Opakují nebo podtrhují obsah textu nebo slova, a to prostřednictvím různých uměleckých prostředků, nepracují však s obrazem. Existuje jich velký počet, jsou to figury nejdůležitější a nejpoužívanější.

figura	význam	popis	příklad slovní
Epizeuxis	opakování	opakování skupiny hned za sebou musí začínat na stejné notě (do r. 1700)	<i>anděl-anděl</i>

Epizeuxis je jednou z nejčastějších a také nejsnáze rozpoznatelných figur. Epizeuxis znamená „opakování“. Je to „*rétorická figura, při níž se jedno nebo více slov opakuje ihned za sebou emfatickým způsobem.*“ (Walther 1732)

Anaphora	opakování	opakování skupiny nikoli po sobě či způsobem ostináta	<i>anděl-Bůh-anděl</i>
Klimax	stoupavé opakování	1) skupina tónů opakovaná stoupajícím pohybem 2) stoupání dvou hlasů ve stejných intervalech	<i>vzhůru-vzhůru-vzhůru</i>

lat. Gradatio, neboli „žebřík, schody“, má v hudební rétorice dva významy. Buď je to skupina tónů (nebo celá fráze) opakovaná několikrát za sebou ve stoupající linii, nebo také dva, event. více hlasů stoupá ve stejných intervalech

Paronomasia	rozšířené opakování	úsek je při opakování rozšířen o důležitý dodatek	<i>zde, zde, zde najdeme štěstí</i>
--------------------	---------------------	---	-------------------------------------

v překladu „udání přízviska“, jedná se o opakování určitého úseku, které je rozšířeno o podstatný dodatek.

Augmentatio		opakování úseku se změnou (zmírněním) tempa ($\xi \rightarrow \varepsilon$)	
--------------------	--	---	--

3) Intervalové figury (Figurae intervalles)

Exclamatio	výkřik, zvolání	sextový skok směrem nahoru, při silnější emoci může být i větší - až oktáva (zvolání „Erbarm es Gott!“)	<i>proč!?!</i>
Interrogatio	otázka	stoupání na poslední slabice, obvykle o velkou sekundu, při silnější emoci může být interval větší	<i>co?</i>
Passus duriusculus	krutější (drsnější) průběh	chromatika v harmonickém smyslu, tj. průchod k zmenšenému či zvětšenému intervalu směrem nahoru i dolů	<i>proč to tak je?</i>
Pathopoeia	vzrušení z velké vášně utrpení, hněv, strach (negativní) výjimečně: radost, smích, jásot (pozitivní)	půltonový postup působící jako cizí prvek směrem nahoru i dolů	<i>zmírám utrpením</i> <i>(má radost je převeliká)</i>
Saltus duriusculus	naléhavost	velký skok (nejméně malá sexta) často také dolů, pak zdůrazňuje negativní emoce	<i>ach ne!</i>

4) Figury v sazbě (Figurae compositiae)

Polyptoton	mnohotvárnost	opakování fráze a to a) v různých hlasech b) na různých stupních = imitace nebo sekvence	
Multiplicatio	znásobení	zmírnění disonance přidáním většího množství not	<i>tebe, i když jsme mnoho krásného prožili, opouštím</i>
Fauxbourdon	(falešný bas) <i>lež, faleš</i>	paralelní sextakordy z hlediska kompozičního jej nacházíme hlavně v době renesance	

Figury pomlkové

Suspiratio, „hluboké vydechnutí“ nebo „vzdech“. Nejčastější pomlková figura, pomocí níž se vyjadřuje smutek, zadýchání ze spěchu nebo námahy, neschopnost promluvit údivem nebo jiným zážitkem.

Tmesis, „rozstříhání“, rozdělení hudebního úseku, který by byl jinak plynulý, pomlkami.

Aposiopesis znamená „oněmění, zmlknutí“, generální pomlka. Vyjadřuje především smrt, mlčení, ale také prázdnotu, věčnost, dlouhé trvání apod.

FIGURAE FUNDAMENTALES (PRINCIPALES). **Nejedná se o skutečné figury ve smyslu hudební rétoriky. Nazývají se také colores, tj. plní funkci zbarvení.**

syncopatio rozvedená opora

transitus, průchodná dlouhá nota

dále sem patří např. **trylek, střídavé noty atd.**